

Д. А. Дягель

РЕКОМЕНДАЦІЇ ЩОДО ОБГРУНТУВАННЯ ПЛАНІВ ЛОКАЛІЗАЦІЇ КРИЗОВИХ (НЕСТАНДАРТНИХ) СИТУАЦІЙ У МІЖНАРОДНИХ ПУНКТАХ ПРОПУСКУ ДЛЯ АВТОМОБІЛЬНОГО СПОЛУЧЕННЯ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Обґрунтовано й розроблено рекомендації щодо планів локалізації кризових (нестандартних) ситуацій у міжнародних пунктах пропуску автомобільного сполучення України в умовах воєнного стану. Ураховано специфіку воєнної агресії проти України, яка спричинила значні руйнування інфраструктури, економічні втрати та гуманітарну кризу, що створює нові виклики для прикордонної служби.

Указано на необхідність удосконалення діяльності прикордонних підрозділів шляхом раціонального розподілу сил і засобів. Наведено різні типи загроз, зокрема терористичні й воєнні загрози, нелегальне переміщення осіб, контрабанда наркотиків і зброї, а також незаконне переміщення товарів. Кожна із загроз потребує від прикордонних служб специфічних заходів для забезпечення безпеки та ефективного контролю.

Запропонована модель обґрунтування планів локалізації кризових ситуацій засновується на використанні математичних моделей для оцінювання ймовірних сценаріїв розвитку подій і визначення найраціональніших варіантів дій. Застосування цих моделей дає змогу прикордонним підрозділам оперативно реагувати на зміни ситуації та приймати обґрунтовані рішення щодо розподілу ресурсів і застосування сил.

Описана методика забезпечує можливість своєчасного виявлення умов, що потребують застосування спрощеного прикордонного контролю, а також умов, за яких необхідно тимчасово припинити прикордонний контроль. Це дає змогу адаптувати процедури контролю відповідно до конкретних загроз і ситуацій, зменшуючи ризики й підвищуючи ефективність управління. Результати дослідження демонструють, що застосування запропонованих моделей і методик уможливорює розроблення більш ефективних планів локалізації кризових ситуацій з огляду на поточні виклики й загрози. Вони забезпечують координацію дій між різними службами і підрозділами, що критично важливо для забезпечення безпеки на кордоні в умовах воєнного стану. Отже, проведене дослідження сприяє розвитку системи управління кордонами України в умовах підвищеної загрози.

Ключові слова: рекомендації, воєнний стан, модель, методика, локалізація кризових (нестандартних) ситуацій, система показників, спрощення прикордонного контролю, тимчасове припинення здійснення прикордонного контролю.

Постановка проблеми. Повномасштабна російська агресія проти України, яка точиться вже третій рік поспіль, почалася після тривалого нарощування ворожих військ з листопада 2021 р. уздовж кордону України з росією і білоруссю та визнання органами влади росії 21 лютого 2022 р. терористичних квазіорганізмів на території України – так званих ДНР та ЛНР – як державних утворень. Практично одночасно збройні сили російської федерації почали неприховане перекидання додаткових військ на окуповані території Донецької та Луганської областей. Загалом противником було створено п'ять угруповань військ (сил) на визначених напрямках, які були залучені до ведення наступальної операції.

Третій рік ворог намагається не лише захопити українські території, а й знищити все живе на них шляхом ракетно-бомбових атак. Військова агресія росії викликала масштабні руйнування виробничого капіталу та інфраструктури, принесла величезні людські жертви та гуманітарно-соціальні втрати. За даними Міжнародної організації з міграції ООН, за два роки від початку повномасштабного вторгнення з України виїхало понад 14 млн осіб – майже третина населення. Близько 3,7 млн осіб є переміщеними всередині країни, а майже 6,5 млн – біженцями за кордоном. Рівень бідності населення сягнув 24 %, а більше 7 млн осіб опинилися за її межею.

Згідно з результатами досліджень Київської школи економіки станом на січень 2024 р. прямі збитки, завдані українській інфраструктурі через війну, збільшилися до 155 млрд дол., найпостраждалішим є житловий фонд країни. Ця оцінка враховує також збитки, завдані Україні через підрибок 6 червня 2023 р.

країною-агресором Каховської ГЕС. Загальні втрати економіки – понад 600 млрд дол. Довкілля заповдіано шкоди щонайменше на 57 млрд дол.

Отже, російське вторгнення в Україну в 2022 р. дало початок одній з наймасштабніших і найруйнівніших воєн у світі з часів Другої світової війни. Вартість збитків та потреб у відновленні вже сягають рекордних величин, а темпи падіння реального валового внутрішнього продукту і промислового виробництва перевищують показники більшості країн під час воєн другої половини ХХ – початку ХХІ ст. З іншого боку, Україні в 2022–2024 рр. вдалося уникнути макро-фінансової дестабілізації та диверсифікувати джерела фінансування видатків, що утримуватиме економіку від подальшого падіння й позитивно впливатиме на перспективи повоєнного відновлення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання формування вимог до структури автомобільного пункту пропуску (ППр), формування показників та критеріїв оцінки ефективності прикордонного контролю (ПК), прогнозування та вибір раціональних варіантів застосування підрозділів, розроблення рекомендацій начальнику органу охорони державного кордону під час загострення військово-політичної обстановки досліджено у працях авторів [1–5]. Розроблення варіантів дій прикордонних підрозділів, формування покрокових процедур управління підрозділами та визначення основних критеріїв відбору для розроблення варіантів дій прикордонних підрозділів розглянуто у методичних рекомендаціях [6]. У статті [7] проаналізовано зміни, внесені до нормативно-правової бази України, які відбулися протягом кінця лютого – травня 2022 р. щодо особливостей пропуску через державний кордон України окремих категорій осіб (зокрема військовозобов'язаних), транспортних засобів, вантажів гуманітарної та військової допомоги в умовах воєнного стану.

Водночас питання удосконалення діяльності та пошуку шляхів підвищення ефективності оперативно-службової діяльності (ОСД) у ППр в умовах воєнного стану шляхом раціонального розподілу сил і засобів прикордонних підрозділів у міжнародних пунктах пропуску автомобільного сполучення у відомій літературі не розглядалося.

Метою статті є формування рекомендацій штабу прикордонного загону щодо обґрунтування планів локалізації кризових (нестандартних) ситуацій у міжнародних пунктах пропуску автомобільного сполучення в умовах воєнного стану.

Виклад основного матеріалу. Зазначена вище інформація підтверджує логічний висновок, що на кордоні з Європейським Союзом (ЄС) та Республікою Молдова можливі прояви загроз, які подано у табл. 1.

У працях [8, 9] запропоновано модель та методику, що дають змогу поєднати виявлені унаслідок проведених аналітичних досліджень основні загрози, які можуть проявитися у пунктах пропуску через державний кордон України під час воєнного стану в державі, та обґрунтовано сформулювати найімовірніші варіанти розвитку обстановки й, відповідно, сценарії дій, спрямованих на реалізацію заходів протидії загрозам. Використання запропонованих математичних моделей дає можливість оцінювати необхідні показники, а критерії оцінювання стану обстановки дають змогу формувати пропозиції щодо раціонального розподілу сил і засобів у міжнародних пунктах пропуску в умовах воєнного часу в державі, що є підставою для прийняття управлінських рішень відносно застосування одного з трьох сценаріїв організації ОСД у ППр, а саме:

- 1) процедури ПК у ППр без змін;
- 2) спрощення прикордонного контролю у ППр:
 - виконання лише окремих складових процедури прикордонного контролю осіб, що переміщуються через ППр;
 - виконання лише окремих складових процедури прикордонного контролю транспортних засобів (ТрЗ), що переміщуються через ППр;
- 3) тимчасове припинення здійснення прикордонного контролю у ППр:
 - блокування чи спроби блокування ППр (пунктів контролю) через державний кордон України, збройного нападу на них чи їх захоплення;
 - роззброєння чи спроби роззброєння прикордонних нарядів у ППр;
 - виявлення ознак підготовки, вчинення або спроби вчинення терористичних дій (акту) у ППр;
 - виникнення надзвичайних ситуацій техногенного чи природного характеру, що створюють загрозу життю і здоров'ю людей, тощо.

Таблиця 1 – Аналіз можливого розвитку ситуації на державному кордоні України

№ пор.	Вид загрози	Можливі дії противника
1	Щодо терористичної та воєнної загрози	<p>1. Ведення рф розвідувальної та диверсійної діяльності за допомогою безпілотних літальних апаратів, диверсійно-розвідувальних груп, комплексів технічних засобів розвідки тощо.</p> <p>2. Подальше блокування акваторій Чорного та Азовського морів вмс рф з метою дестабілізації військової та економічної ситуацій в Україні. Не виключаються спроби збройного ураження або захоплення цивільних суден, мінування акваторій та фарватерів.</p> <p>3. Ураження пунктів пропуску ракетно-бомбовими засобами</p>
2	Щодо незаконного переміщення осіб через державний кордон (зокрема нелегальної міграції)	<p>1. Зростання кількості спроб транзитної нелегальної міграції іноземців до країн ЄС поза пунктами пропуску та у ППР на каналах автомобільного, авіаційного та морського сполучень, зокрема з використанням підроблених, чужих та незаконно виданих паспортів.</p> <p>2. Продовження деструктивної політики вищого військово-політичного керівництва республіки білорусь щодо України та суміжних з білоруссю держав, зокрема підтримання функціонування каналів нелегальної міграції до країн ЄС. Зазначеному вище сприяють білоруські прикордонники та правоохоронці</p>
3	Через ведення активних бойових дій в Україні	<p>1. Зростатиме неконтрольований обіг зброї, боєприпасів та вибухових речовин. Це може призвести до збільшення ризику їхнього незаконного переміщення через державний кордон та погіршення криміногенної ситуації у прикордонні.</p> <p>2. Зростатиме кількість спроб незаконного переміщення через пункти пропуску та поза ними осіб чоловічої статі задля уникнення мобілізації</p>
4	Щодо контрабанди наркотичних речовин	<p>1. Контрабанда синтетичних наркотичних та лікарських засобів в Україну у пунктах пропуску на кордоні з країнами ЄС та транзитом через Молдову, шляхом приховування у конструктивних особливостях транспорту, а також у поштових відправленнях «заробітчан» та «гуманітарних вантажах».</p> <p>2. Спроби контрабанди до країн ЄС та Молдови наркотичних речовин рослинного походження невеликими партіями.</p> <p>3. Відновлення (у разі повного розблокування Чорного моря для цивільного судноплавства) каналів транзитного переміщення до країн ЄС важких наркотиків через пункти пропуску для морського сполучення</p>
5	Щодо незаконного переміщення товарів	<p>1. В Україну – товарів народного споживання, за схемою фальсифікації товаро-супровідних документів, використання гуманітарних вантажів особливо на кордоні з країнами ЄС.</p> <p>2. Як в Україну, так і за її межі – культурних цінностей, предметів антикваріату, коштів тощо у пунктах пропуску шляхом приховування у конструктивних особливостях транспорту.</p> <p>3. З України на кордоні з країнами ЄС – сигарет, зброї, боєприпасів та наркотичних речовин, зокрема з використанням малих літальних апаратів</p>
6	Інше	Не виключається поява нових (нетипових) загроз і ризиків, пов'язаних з використанням передових технологій, та інших не контрольованих факторів

Щодо змістовного наповнення згаданих вище сценаріїв, то для практичного впровадження важливим є отримана можливість своєчасно виявляти умови їх застосування. Так, за умови, що прогнозований стан обстановки в конкретному ППР виявляє потребу у проведенні спрощеного прикордонного контролю, відпрацьовується відповідна гілка заходів із використанням вимірювальних показників ПК у ППР для умов високої інтенсивності потоку автомобілів із застосуванням скороченого режиму перевірок. У процесі аналізу організації пропуску через ППР у перший період війни України з

рф у 2022 р. було встановлено, що військовослужбовці Державної прикордонної служби України реалізовували лише окремі заходи контролю під час масового виїзду жінок із дітьми.

У праці запропоновано використання моделей організації спрощеного ПК у міжнародних ППР для автомобільного сполучення в умовах воєнного стану. Зазначена модель ґрунтується на використанні баз даних типових порушників, які проявляють свої протиправні наміри, та на основі результатів аналізу типових інформаційних ознак правопорушень.

У моделі реалізовано можливість оцінювання наявних ознак за граничним критерієм. У випадку, коли наявна сукупність ознак є недостатньою для прийняття рішень щодо організації спрощеного контролю, проводиться додатковий добір інформаційних ознак за відведений час. Коли ж умови критерію не виконуються, визначається ступінь відповідності об'єкта уваги даним про потенційного порушника з подальшим оцінюванням виконання умов критерію ступеня відповідності нижньому граничному значенню показника відповідності типовому образу порушника.

Характерним під час реалізації моделі є те, що за умови виявлення фактів неспроможності наявного персоналу реалізовувати комплекс заходів (провести оцінювання за всіма інформаційними ознаками за відведений час) формуються пропозиції щодо їх посилення унаслідок технічних засобів чи додаткового залучення фахівців, які мають відповідні навички.

За умови необхідності організації спрощеного ПК для транспортних засобів здійснюється інший комплекс заходів-завдань. Для цього комплексу заходів у праці запропоновано використання моделі виконання окремих складових процедур ПК для ТрЗ, що переміщуються через ППР. Зазначена модель ґрунтується на визначенні ступеня відповідності зовнішніх інформаційних ознак типовим ознакам розміщення незаконних об'єктів у транспортному засобі.

Крім окресленого вище, отримано можливість використання уведених даних щодо наявної бази інформації про розміщення незаконних об'єктів у транспортних засобах, вантажах, багажах і їхні інформаційні ознаки. У разі виконання умов відповідного критерію проводяться заходи додаткового добування інформації про об'єкт контролю. У іншому випадку визначається ступінь відповідності об'єкта даним про потенційного порушника або виконується умова, за якої транспортний засіб підлягає поглибленій перевірці. Інакше, за наявності часу, для подальшої перевірки продовжується проведення контрольних заходів з метою виявлення імовірних інформаційних ознак правопорушення. Після завершення поглибленого контролю оцінюються наявні інформаційні ознаки з верхньою межею критерію та приймаються відповідні рішення щодо об'єкта контролю.

За умови, коли результат аналізу обстановки дає підстави стверджувати, що розвиток подій на конкретному пункті пропуску потребує тимчасового припинення здійснення прикордонного контролю у ППР, то в моделі використано функцію виявлення причин прийняття такого рішення.

Наприклад, за умови, що причиною є збройне блокування ППР, або збройного нападу на ППР чи його захоплення реалізується модель дій військовослужбовців під час збройного блокування ППР, збройного нападу або спроби роззброєння прикордонних нарядів у ППР.

Вхідними даними для реалізації зазначеної моделі є розраховані дані, які отримано шляхом використання відомої моделі дуельного характеру бойових дій і врахування повного переліку можливих варіантів розвитку бою у ППР.

Унаслідок використання окресленої моделі стало можливим визначати показник ефективності дій військовослужбовців та виявляти своєчасну потребу в додатковому резерві (П черги).

У іншому випадку проводиться обрахунок показників раціонального розподілу сил і засобів прикордонних підрозділів у міжнародних ППР для автомобільного сполучення в умовах воєнного стану та прийняття відповідного рішення щодо визначення групи завдань протидії.

Коли розглянуті вище умови методики не виконуються, проводиться оцінювання щодо виконання умови можливості реалізації сценарію, наприклад, роззброєння чи спроба роззброєння прикордонних нарядів у ППР. За цього варіанта розвитку подій аналізуються характерні особливості й формуються потреби в силах протидії та проводяться відповідні розрахунки.

У разі невиконання чергової умови оцінюється відповідність отриманої інформації щодо умов критерію можливості вчинення або спроби вчинення терористичних дій (актів) у ППР.

Якщо умови не виконуються, необхідно оцінити та ввести дані про ознаки можливого виникнення надзвичайної ситуації техногенного чи природного характеру, які створюють загрозу життю і здоров'ю людей у ППР.

Тут, як і в попередньому варіанті, відбувається оцінювання якості наявної інформації з подальшим визначенням потреб у силах і засобах для реалізації заходів протидії (нейтралізації) розглянутих загроз. Оцінюється ступінь достатності сил і засобів (на підґрунті гарантованості виконання своєчасності переліку встановлених нормативних дій).

Унаслідок розкритих варіантів дій алгоритму методики усі вони ґрунтуються на результатах прогнозування загроз, які можуть реалізуватися у міжнародних ППР для автомобільного сполучення в умовах воєнного стану. Цей блок аналітичних заходів відтворює дії штабу щодо проведення розрахунків сил і засобів відповідно до прогнозованих загроз (гілок дій) алгоритму, тобто формують значення показників раціонального розподілу сил і засобів прикордонних підрозділів у міжнародних ППР для автомобільного сполучення в умовах воєнного стану з подальшим прийняттям відповідного рішення.

Водночас доцільно зазначити, що після прийняття рішення у прикордонному підрозділі продовжують здійснюватися заходи щодо аналізу обстановки з подальшим внесенням оновлених даних та реалізуються конкретні кроки алгоритму методики.

Отже, розглянуті модель і методика дають можливість проводити відповідні розрахунки для обґрунтування рішень щодо проведення відповідних заходів у випадках прогнозування можливих варіантів протиправних дій у ППР, а саме:

- захоплення заручників у ППР або в транспортному засобі, захоплення транспортного засобу;
- спроба збройного прориву через державний кордон у ППР (наближення до ППР транспортного засобу з терористами і заручниками);
- виявлення зброї (боєприпасів) у транспортному засобі, під одягом або в особистих речах особи;
- виявлення вибухової речовини у транспортному засобі, під одягом або в особистих речах особи;
- виявлення наркотичних (психотропних) речовин у транспортному засобі, під одягом або в особистих речах особи;
- масові безпорядки чи блокування ППР;
- масовий (груповий) перехід державного кордону у ППР;
- спроба прориву автомашини через ППР;
- спроба передачі на транспортний засіб предметів і матеріалів поза митним контролем або здійснення перевантаження предметів (матеріалів);
- виявлення осіб, причетних до злочинних (терористичних) організацій;
- виявлення у потоці пасажирів особи, відносно якої виконується доручення уповноважених державних органів (якій заборонено в'їзд в Україну);
- виявлення у транспортному засобі, під одягом особи або в особистих речах під час контролю хімічних речовин, які підпадають під розряд отруйних та біологічних;
- виявлення (затримання) великої кількості контрабанди товарів, зокрема дорогоцінних матеріалів та виробів з них, культурних цінностей;
- погроза зброєю у ППР особою, яка перетинає державний кордон;
- виявлення в осіб, які перетинають державний кордон, ознак особливо небезпечних інфекційних хвороб;
- виявлення у транспортному засобі, під одягом особи або в особистих речах під час контролю радіоактивних речовин;
- виявлення особи з чужим, із підробленим або з недійсним паспортом;
- виявлення особи без документів (приховується у транспортному засобі);
- виявлення особи без документів (свідомо уникає прикордонний контроль в обхід прикордонних нарядів);
- невиконання законних вимог прикордонного наряду (опір прикордонному наряду).

Своєчасне виявлення варіантів протиправних дій у ППР дає змогу надалі сформувати алгоритми дій відповідних нарядів.

Так, під час спроби збройного прориву через державний кордон у ППР (наближення до ППР транспортного засобу з терористами і заручниками) [10] відділу прикордонної служби (відділення інспекторів прикордонної служби) наряди відповідних видів виконують такі завдання.

Старший прикордонний наряд у пункті пропуску (СПНН)

1. Відповідний сигнал подає прикордонний наряд, який виявив спробу прориву. За наявності застосовується «реву» «С» + 0.02.
2. Доповідає по команді.
3. Інформує старшого зміни прикордонних нарядів суміжної сторони.
4. Інформує старшого зміни митниці.
5. Ставить додаткові завдання прикордонним нарядам.
6. Наряд «Вартовий шлагбаума» припиняє запуск транспортних засобів у пункт пропуску; наряди «перевірка документів», «огляд транспортних засобів» припиняють оформлення осіб, транспортних засобів.
7. Спільно зі складом чергових сил супроводжує правопорушника в приміщення для проведення співбесіди та оформлення процесуальних документів.
8. Подає команду прикордонним нарядам на відновлення руху транспортних засобів у пункті пропуску.

9. Відпрацьовує необхідні процесуальні документи відносно водія транспортного засобу: (пояснення правопорушника, рапорт в/сл, протокол про адміністративне правопорушення за ст. 185-10 або ст. 202 КУпАП, протокол адміністративного затримання (за необхідності), протокол особистого огляду, огляду речей (за необхідності), супровідний лист до суду, титульна сторінка адміністративної справи, внутрішній опис адміністративної справи, копія документа, що посвідчує особу, постанова по справі адміністративного правопорушення, відповідальність за яке передбачене за ст. 202 КУпАП).

10. Уточнює додаткові завдання старшим груп службового порядку.

Перевірка документів

1. Отримує сигнал від СПНПП.
2. Тимчасово припиняє паспортний контроль.
3. Посилює спостереження за транспортними засобами та особами.
4. За інформацією від СПНПП відновлює рух транспортних засобів.

Огляд транспортних засобів

1. Отримує сигнал від СПНПП.
2. Тимчасово припиняє огляд транспортних засобів.
3. Посилює спостереження за територією пункту пропуску, транспортними засобами та особами.
4. За інформацією від СПНПП відновлює рух транспортних засобів.

Вартовий шлагбаума

1. Отримує сигнал від СПНПП.
2. Діє за сигналом (наприклад, «Бар'єр»), а саме: припиняє запуск і випуск транспортних засобів, приводить у робоче положення засоби для примусової зупинки транспортних засобів та блокератори.
3. Доповідає про виконання сигналу «Бар'єр».
4. Посилює спостереження за прибуттям транспортних засобів особливо на виїзд з пункту пропуску.
5. За інформацією від СПНПП відновлює рух транспортних засобів.

Чергові сили

1. Отримують сигнал «Бар'єр».
2. Висуваються до місця затримання транспортного засобу, блокують транспортний засіб службовою автомашиною.
3. Здійснюють силове затримання водія транспортного засобу, застосовують спецзасоби (кайданки).
4. У водія вилучають ключ від замка запалювання транспортного засобу та блокують колеса транспортного засобу.
5. За вказівкою СПНПП охороняють транспортний засіб, водія (пасажирів).

Щодо резерву, то Резерв I черги в/пс/в/пс не пізніше «С» + 00:15 приводиться у готовність до дій та висувається до ППр.

Додаткові завдання старшим груп службового порядку:

- 1) спостереження – щодо відстеження обстановки у пункті пропуску та навколо нього;
- 2) кіно-фото-документування – щодо проведення документування протиправних дій;
- 3) блокування – щодо блокування місця знаходження транспортного засобу, затримання правопорушників та унеможливлення подальшого руху транспортного засобу;
- 4) підтримання громадського порядку – щодо підтримання громадського порядку в зоні затримання транспортного засобу та надання практичної допомоги групі блокування.

Резерв II черги через «С» + 02:30 приводиться у готовність до дій. Через «С» + 03:00 прибуває до місця події, здійснює оточення ППр по периметру.

Унаслідок розглянутого вище матеріалу було розкрито квінтесенцію відповідної моделі та методики, їхню кореляцію з наявними умовами несення служби прикордонним нарядом у міжнародних ППр та результати аналізу можливих сценаріїв подій у ППр під час воєнного стану в державі, а також розглянуто можливість практичної реалізації розробленої моделі й методики на засадах розкритих сценаріїв можливих подій, які потребують виконання певних заходів ОСД. Розглянуті варіанти реалізації моделі та методики дають можливість, у комплексі та за адекватного їхнього використання, застосовувати їх як методологічне обґрунтування пропозицій для прийняття рішення щодо раціонального розподілу сил і засобів ППр для виконання специфічних завдань в умовах воєнного стану.

Висновки

Використання запропонованих моделей і методики дає змогу штабам прикордонних загонів розробляти плани локалізації кризових (нестандартних) ситуацій на ділянках відповідальності підрозділів охорони державного кордону та забезпечити своєчасне реагування органів управління і підрозділів охорони державного кордону на виникнення кризових (нестандартних) ситуацій на ділянках відповідальності прикордонних підрозділів.

Задекларовані плани дають також змогу реалізовувати й узгоджувати:

– організацію взаємодії зі структурними підрозділами Національної поліції, управлінням Служби безпеки України в області, підрозділами Національної гвардії України та підрозділами митниці з питань локалізації кризових (нестандартних) ситуацій на ділянках відповідальності підрозділів охорони державного кордону прикордонного загону;

– посилення оперативних, режимних та профілактичних заходів у разі загострення обстановки, можливого виникнення кризових (нестандартних) ситуацій на державному кордоні України спільно зі структурними підрозділами Служби безпеки України, Національної поліції, Національної гвардії тощо;

– здійснення узгоджених практичних заходів щодо локалізації нестандартних (кризових) ситуацій із залученням взаємодіючих підрозділів та органів.

З урахуванням специфіки ділянки, прогнозованої обстановки та актуальних загроз у плані локалізації кризових (нестандартних) ситуацій на ділянках відповідальності кожного з підпорядкованих підрозділів охорони державного кордону у подальших дослідженнях стає можливим визначення ймовірних характерів кризових (нестандартних) ситуацій та дій порушників законодавства України.

Перелік джерел посилання

1. Городнов В. П., Кириленко В. А., Петров В. М. Модель формування вимог до структури автомобільного пункту пропуску в умовах реалізації концепції інтегрованого управління кордонами. *Честь і закон*. 2016. № 1 (56). С. 72–77.

2. Городнов В. П., Кириленко В. А., Петров В. М. Показники і критерій оцінки ефективності прикордонного контролю в автомобільних пунктах пропуску через державний кордон України. *Збірник наукових праць Національної академії Державної прикордонної служби України. Військові та технічні науки*. Хмельницький : НА ДПСУ, 2016. № 1 (67). С. 59–76.

3. Городнов В. П., Назаренко В. О., Мейко О. В. Модель прогнозу ефективності та вибору раціонального варіанта застосування мобільних груп окремого відділу прикордонної служби типу «С» під час ускладнення обстановки на ділянках державного кордону. *Честь і закон*. 2014. № 4 (51). С. 60–64.

4. Лемешко В. В. Рекомендації начальнику органу охорони державного кордону щодо планування застосування прикордонного підрозділу швидкого реагування під час загострення воєнно-політичної обстановки. *Честь і закон*. 2017. № 2 (61). С. 62–66.

5. Кириленко В., Ковальов Д. Обґрунтування необхідності розробки показників та критеріїв оцінки ефективності варіантів організації службово-бойової діяльності відділів прикордонної служби типу «А» на контрольних пунктах в'їзду/виїзду. *Збірник наукових праць Національної академії Державної прикордонної служби України. Військові та технічні науки*. Хмельницький : НА ДПСУ, 2016. № 4 (70). С. 49–63.

6. Курашкевич А., Медвідь М., Синишин М. Методичні рекомендації щодо розробки варіантів дій прикордонних підрозділів у різних умовах обстановки. *Збірник наукових праць Національної академії Державної прикордонної служби України. Військові та технічні науки*. Хмельницький : НА ДПСУ, 2022. № 3 (88). С. 37–55.

7. Чорний А., Гетманюк С., Гула В. Особливості перетинання державного кордону України окремими категоріями осіб, транспортних засобів та вантажів в умовах воєнного стану. *Збірник наукових праць Національної академії Державної прикордонної служби України. Військові та технічні науки*. Хмельницький : НА ДПСУ, 2022. № 3 (88). С. 189–204.

8. Самойленко О., Дягель Д. Модель формування системи показників раціонального розподілу сил і засобів прикордонних підрозділів у міжнародних пунктах пропуску для автомобільного сполучення в умовах воєнного стану. *Збірник наукових праць Національної академії Державної прикордонної служби України. Військові та технічні науки*. Хмельницький : НА ДПСУ, 2023. № 3 (92). С. 111–125.

9. Дягель Д. А. Методика раціонального розподілу сил і засобів прикордонних підрозділів в

міжнародних пунктах пропуску для автомобільного сполучення в умовах воєнного стану. *Збірник наукових праць Національної академії Державної прикордонної служби України. Військові та технічні науки*. Хмельницький : НА ДПСУ, 2024. № 1 (35). С. 22–46.

10. План локалізації кризових (нестандартних) ситуацій на ділянках відповідальності підрозділів охорони державного кордону 94 прикордонного загону. Чоп, 2023. 39 с.

Стаття надійшла до редакції 2.10.2024 р.

UDC 356.13:351.746.1:355.422

D. Diahel

RECOMMENDATIONS FOR JUSTIFYING CRISIS (NON-STANDARD) LOCALIZATION PLANS AT INTERNATIONAL AUTOMOBILE BORDER CHECKPOINTS UNDER MARTIAL LAW CONDITIONS

The article is dedicated to substantiating and developing recommendations for crisis (non-standard) localization plans at international automotive border checkpoints in Ukraine under martial law conditions. The research considers the specifics of military aggression against Ukraine, which has caused significant infrastructure destruction, economic losses, and a humanitarian crisis, creating new challenges for the border service.

Analyzing recent research, the author highlights the need to improve the activities of border units through the rational distribution of forces and resources. The article outlines various types of threats, including terrorist and military threats, illegal movement of persons, smuggling of drugs and weapons, as well as illegal movement of goods. Each of these threats requires specific measures from border services to ensure security and effective control.

The proposed model for substantiating crisis localization plans is based on using mathematical models to assess probable scenarios and determine the most rational courses of action. Utilizing these models allows border units to respond quickly to changing situations and make well-founded decisions regarding resource distribution and force application.

The methodology described in the study provides the capability for timely identification of conditions requiring simplified border control, as well as conditions that necessitate the temporary suspension of border control. This allows the adaptation of control procedures according to specific threats and situations, reducing risks and enhancing management effectiveness.

The results of the research demonstrate that applying the proposed models and methodologies enables the development of more effective crisis localization plans that consider current challenges and threats. They ensure coordinated actions among various services and units, which is crucial for ensuring border security under martial law. Thus, the work significantly contributes to the development of Ukraine's border management system under heightened threat conditions.

Keywords: *recommendations; martial law; model; methodology; crisis (non-standard) localization; system of indicators; simplification of border control; temporary suspension of border control.*

Дягель Денис Анатолійович – ад'юнкт Національної академії Державної прикордонної служби України імені Богдана Хмельницького
<https://orcid.org/0000-0003-1304-8188>